

ІСТОРІЯ СЕЛА СТАРА ПРИЛУКА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В статті подані результати дослідження історії села, у якому проживають мої дідуся та бабуся. Врахована оцінка студентів та їх рекомендації.

Ключові слова: історія, населений пункт, село Стара Прилука.

Abstract

The article presents the results of research about the history of village in which my grandparents live. Counts the grades of students and their recommendations.

Keywords: history, locality, village Stara Pryluka

Країна: Україна.

Область: Вінницька область.

Район/міськрада: Староприлуцька сільська рада.

Населення: 1575чол.

Площа: 4,48км²

Густота населення: 351,56 осіб/км²

Розташоване на берегах річки Десни.

Село відоме з 1146 року і згадується в Іпатіївському літописі. Тоді Прилука належала галицькому князю Володимирі.

Засновником сучасних Прилук був ймовірно Микола Андрійович Збараський.

Часті набіги татар спустошували землі і люди, що тут проживали змушені були тікати. Після вигнання татар литовцями, Прилука та її околиці тривалий час не залюднювались. Можна припустити, що Прилука була пограбована татарами або наприкінці XV століття (1491-1495 р.р. – великий похід на Поділля, Брацлавщину, Волинь), або у першій половині XVI століття. У XVI ст. Прилука відбудовується як нове поселення, власність князів Збараських (в сучасній літературі Збараські).

Князь Януш Збараський, воєвода Брацлавський, будує в Прилуці оборонний замок, укріплює його валами й перекопами. Замчище було оточене валом з кожного боку. Від замчища до р. Десни тягнеться вал. Ян Збараський підніс Прилуку до статусу містечка. Збараський утримував в Прилуках придворних козаків. Навіть зараз один із куточків с. Стара Прилука носить назву «Замок». З часу забудови замку людність не лише в самій Прилуці збільшувалась, але й в окрузі.

У 1602 р. до округи села Стара Прилука відносилось 29 сіл.

В 1594 через Прилуки проїжджав Еріх Лясота, посол Цесаря Священної Римської Імперії. Тоді в містечку Прилуки було 4 000 осель. Посол описав містечко так— "Прилуки — велике, нове, укріплене місто з замком, в ньому 4 тисячі будинків над річкою Десниця..." Цікаво, що Лясота описує "маленькі дивовижні будиночки з бійницями", в яких селяни могли оборонятися при набігах татар на свої землі. «Кожний селянин, йдучи на роботу, мав при собі рушницю на плечі і шаблю чи тесак на боці».

З 1648 р. – це сотенне містечко Кальницького (Вінницького) полку. Залишки захисних споруд того часу збереглися до сьогодні під назвою «Бурти». На думку краєзнавця О.Рогового, майже 380 років тому Стара Прилука була козацькою столицею гетьмана Івана Кулаги-Петрижицького. У роки Визвольної війни (1648–1654 рр.) в Прилуках перебувала сотня Кальницького полку, сотником якої був Василь Антоненко.

Олександр Божецький вибудував в Прилуках палац та заклав парк. Він заклав тут також каплицю. Утримував Олександр Божецький також породистих коней. Донька Олександра — графиня Гонората Божецька виставила в Прилуці костел Св. Анни в 1805 р. В др. пол. 19 ст. палац перебудував Чеслав Здиховський.

В містечку Прилуки в 1819 була збудована Преображенська церква.

На початку 19 ст. Прилука була поділена на Стару та Нову. Стара Прилука була центром волості.

Казковий палац, де жив міністр торгівлі та промисловості України Сергій Фрідріхович Мерінг (1862 – 1920). Будинок був виконаний як необароккова копія Маріїнського палацу в Києві. Інтер'єр його виконаний в стилі ампір – поєднання ісламських східних мотивів та неокласицизму. Наразі будинок руйнується і чекає реставрації, у ньому знаходиться інтернат. Проте й досі навколо нього витають легенди про скарби, підземні ходи та винний льох. Під час чергового ремонту в стіні палацу було знайдено портрет Мерінга, перський килим, золоті монети. Все це передано до музею.

В містечку Старій Прилуці було 405 дворів, жителів 2147. Головне заняття — землеробство, дехто відправлявся на заробітки в міста Київ, Одесу, Вінницю, Бердичів — більшість із них працювали домашньою прислугою.

В містечку числиться — 3352 десятини землі, із них належить поміщикам — 1484 десятин, церкви — 72 десятини, селянам — 1795 десятин. Містечко належить Сергію Федоровичу Мерінгу і знаходиться в аренді у Казимира Вікентійовича Ближовського. Щодо господарства С. Ф. Мерінга, то можна сказати, що воно було показовим: «Из других районов Калиновки останавливает на себе внимание хозяйство в г. Старой Прилуке, принадлежащем С. Ф. Мерингу, представляет особенный интерес как один из крайне редких примеров ведения арендного хозяйства на акционерных началах».

Власнику Мерінгу належав цегельний завод, який знаходився в аренді у Гершка Дудника, на заводі працювало 8 чоловіків. С. Ф. Мерінгу належав один водяний млин в дві постави. Ферма «Забарова» при Старій Прилуці була теж його власністю. Там проживало 60 чоловіків і 45 жінок. Землі було 570 десятин.

В Старій Прилуці була православна церква, церковно-приходська школа, 1 кузня, 1 слюсарна майстерня, 1 водяний млин, що належав Василю Васильовичу Зелененькому, лікарня. Пожежна станція (5 бочок, 6 багрів) утримувалась за рахунок селян.⁴²

В містечках проходили ярмарки і базари. Ярмарки були незначні за своїми обігами і служили місцевому населенню більше для задоволення сільськогосподарських потреб, ніж будь-яких промислових операцій. Ярмарки відбувались 1 січня, 9 травня, 1, 25 жовтня, 6 грудня.

Базари в Прилуці проходять кожних 2 тижні.

Населення — 2371 чоловік.

У Старій Прилуці розміщується центральна садиба колгоспу «Родина». За колгоспом закріплено 2862 га землі, у т. ч. 2262 га орної. Господарство — багатогалузеве. У селі містяться також маслозавод і рибгосп.

Працюють середня школа, восьмирічна школа-інтернат, клуб, 3 бібліотеки, фельдшерсько-акушерський пункт. Виходить колгоспна багатотиражна газета «За високий урожай».

У другій половині червня 1921 року шість повстанців-козаків на чолі з отаманом Орлом напали на більшовицький міліцейський арешт. Звідти звільнили побратима Дядюка, за якого попросила мати, а також чотирьох представників місцевої української інтелігенції. У містечку козаки мали два зіткнення з місцевою жидівською громадою: спершу повстанці на ринку застрелили одного з чоловіків, а згодом при переслідуванні налякали пострілами над головами інших.

Відомими пам'ятками архітектури та історії краю вважаються «Бурти» — залишки найдавнішого літописного містечка області і козацької фортеці у Старій Прилуці (XII-XIII ст.), палац Мерінга у Старій Прилуці (початок XX ст.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Квасневська О.О. Історичні передумови формування топонімів Липовецького району Вінницької області
2. Роговий О.И. Отголосок давности Старая Прилука: документы, свидетельства, современность / О.И. Роговой – Винница: 1993.
3. Похилевич Я. Сказания о населенных местностях Киевской губернии. — К., 1864.
4. Рад. енциклопедія історії України. — К., 1971.
5. http://irp.vn.ua/!_ata/data/54.pdf
6. <http://ukrskr.com.ua/vinn/lipovetskiy/stara-priluka-lipovetskiy>
7. <http://sergekot.com/staraya-priluka/>

8. Слободянюк А. В. Значення соціології як науки та навчальної дисципліни в сучасному українському суспільстві [Текст] / А. В. Слободянюк // Вісник Вінницького політехнічного інституту. - 2011. - № 1. - С. 16-20.

Степовий Владислав Богданович - студент групи ЗПІ-17(б), факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Науковий керівник: **Слободянюк Анатолій Володимирович** - кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Stepovyj Vladyslav Bogdanovych. - student, faculty of informatical technologies and computer engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Supervisor: Slobodianiuk Anatolii Volodymyrovych.- PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnytsia National Technical University.